

POŽIŪRIO Į BENDRAI KONTROLIUOJAMUS ŪKIO SUBJEKTUS RAIDA EUROPOS SĄJUNGOS KONKURENCIJOS TEISĖJE

Lauras Butkevičius

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros lektorius,
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto narys
socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: lauras.butkevicius@tf.vu.lt

Straipsnyje analizuojami bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų teisinio reguliavimo Europos Sąjungos konkurencijos teisėje istoriniai aspektai ir atskleidžiamos visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto instituto susiformavimą nulėmusios aplinkybės ir priežastys. Nagrinėjamos temos pasirinkimą lėmė ne atsitiktiniai veiksniai, bet numatomi Konkurencijos įstatymo pakeitimai, susiję su Lietuvos teisei naujo visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto instituto įtvirtinimu.

This article analyses historical aspects of legal regulation of joint ventures and reveals reasons for the formation of full-function joint venture concept in competition law of the European Union. This article was inspired by the proposed amendments to the Law on Competition and intentions to introduce full-function joint ventures to the Lithuanian competition law system.

Įvadas

Seimui pateikto svarstyti Konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto [13] vienas iš daugelio (beje, iš tiesų aktualių ir būtinų) numatomų pakeitimų yra susijęs su naujos koncentracijos formos įtvirtinimu Konkurencijos įstatyme. Ketinama šio įstatymo 3 straipsnio 14 dalies 2 punktą papildyti taip: „koncentracija – tai <...> kontrolės įgijimas, kai tas pats fizinis asmuo ar tie patys fiziniai asmenys, kurie turi vieno ar daugiau ūkio subjektų kontrolę, arba ūkio subjektas ar keletas ūkio subjektų, veidami susitarimo pagrindu, kartu steigia nau-

ją ūkio subjektą (išskyrus atvejus, kai toks naujas ūkio subjektas neatlieka autonomiško ūkio subjekto funkcijų) arba įgauna kito ūkio subjekto kontrolę įsigydami įmonę ar jos dalį, visą ūkio subjekto turtą ar turto dalį, akcijas ar kitus vertybinius popierius, balsavimo teises, sudarydami sutartis ar kitu būdu (paryškinta – L. B.)“¹. Nors šis įstatymo projektas vis dar tobulinamas, bet minėta nuostata kol kas nėra keičiama [žr. 12]. Įdomu pažymėti, kad apie šį konkretų pakeitimą ir jį nulėmusias priežastis įstatymo projekto aiškinamajame rašte nėra užsi-
menama [14].

Priėmus minėtą pakeitimą, Lietuvos konkurencijos teisėje būtų įtvirtintas naujas, bet Europos Sąjungos (toliau – ES) konkurencijos teisei gerai žinomas visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto (angl. *full-function jointventure*) institutas. Tarybos 2004 m. sausio 20 d. reglamento Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės [1] (toliau – Reglamentas Nr. 139/2004) 3 straipsnio 4 dalyje kaip atskira koncentracijos forma išskiriamas nuolat savarankiško ekonominio subjekto funkcijas vykdančio bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas¹. Kitaip tariant, esminė šio reglamento taikymo bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams (angl. *jointventures*)² sąlyga yra ta, kad šie subjektai po koncentracijos įgyvendinimo privalo vykdyti savarankiško ekonominio subjekto (angl. *autonomous conomicentity*) funkcijas. Europos Komisija (toliau – Komisija) savo praktikoje tokią koncentracijų kontrolės nuostatų taikymo sąlygą atitinkančius bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus įvardija kaip visapusiškai funkcionuojančius ir bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad šį sąvoka nėra var-

¹ Terminas „kūrimas“ straipsnyje vartojamas *lato sensu*, kaip apimantis bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto įsteigimą *denovo*, taip pat tokio subjekto atsiradimą įgijus bendrą jau veikiančio ūkio subjekto kontrolę ir įvykus bendros kontrolės struktūros pokyčiams

² Straipsnyje vartojamas bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto terminas kaip reiškiantis jungtinę veiklą siauruoju požiūriu. ES konkurencijos teisė įtvirtina jungtinės veiklos sampratą, pagal kurią jungtinė veikla suprantama kaip dviejų ar daugiau tarpusavyje nesusijusių ūkio subjektų bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas. Kitaip tariant, ūkio subjektas yra būtinas ir pagrindinis jungtinės veiklos požymis. Todėl sąvokos „bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas“ ir „jungtinė veikla“ ES konkurencijos teisės kontekste gali būti vartojamos kaip sinonimai.

tojama Reglamente Nr. 139/2004, taip pat nebuvo vartojama ir ankstesniuose koncentracijų kontrolei skirtuose reglamentuose – Tarybos 1989 m. gruodžio 21 d. reglamente Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės [3] (toliau – Reglamentas Nr. 4064/89) ir Tarybos 1997 m. birželio 30 d. reglamente Nr. 1310/97, pakeičiančiame Reglamentą Nr. 4064/89 [2] (toliau – Reglamentas Nr. 1310/97), bet jau pakankamai seniai aptinkama įvairiose Komisijos administracinėse gairėse.

Taigi šiame straipsnyje analizuojami bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų teisinio reguliavimo ES konkurencijos teisėje istoriniai aspektai, parodoma Komisijos požiūrio į šiuos subjektus raida ir atskleidžiamos visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto instituto susiformavimą nulėmusios aplinkybės ir priežastys. Kadangi, kaip minėta, apie numatomą Konkurencijos įstatymo pakeitimą įstatymo projekto aiškinamajame rašte nėra užsimenama, o viešos diskusijos šiuo klausimu nėra (analizuojama tema publikuotų mokslinių darbų Lietuvoje taip pat nėra), tikslinga pateikti Lietuvos konkurencijos teisėje ketinamo įtvirtinti naujo instituto genezės ES konkurencijos teisėje analizę.

Straipsnis parengtas kompleksiskai derinant įvairius teorinius ir empirinius mokslinio tyrimo metodus: loginį, sisteminę analizę, istorinį, teleologinį, dokumentinę analizę. Istorinio metodo taikymas lėmė, kad straipsnyje vartojami konkrečių laikotarpiu galiojusių steigiamųjų sutarčių pavadinimai (Europos Ekonominės Bendrijos (toliau – EEB), Europos Bendrijos (toliau – EB), nurodomos tuometės sutar-

čių straipsnių numeracijos ir vartojama atitinkama terminija. Tačiau pažymėtina, kad šiame straipsnyje nėra pateikiamas visa apimantis visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto instituto tyrimas ir jo perėmimo iš ES teisės reikalingumo (taip pat kitų su tuo susijusių aspektų) vertinimas. Seimui priėmus numatomus Konkurencijos įstatymo pakeitimus, kituose straipsniuose ketinama paaanalizuoti naujai įtvirtinto teisinio reguliavimo probleminius klausimus. Čia galima užsiminti, kad šis institutas yra sudėtingas ir kelia nemažai teorinių ir praktinių problemų, todėl nacionalinės teisės derinimas su ES teise turėtų būti atliekamas tik visapusiškai įvertinus galimas konkrečių teisės normų aiškinimo ir taikymo problemas.

1. Komisijos 1966 m. memorandumas ir teorinės EEB sutarties 85 ir 86 straipsnių taikymo koncentracijoms prielaidos

EEB steigimo sutartyje nebuvo įtvirtinta teisės normų, reglamentuojančių koncentracijų kontrolę³. Pirmą kartą po šios sutarties įsigaliojimo vieša diskusija dėl koncentracijų kontrolės sistemos būtinumo buvo pradėta Vokietijos Komisijos nariui von der Groeben Europos Parlamente paminėjus galimybę priimti specialų teisės aktą, skirtą koncentracijų kontrolei [52, p. 119]. Komisija, siekdama nustatyti EEB sutarties nuostatų taikymo koncentracijoms galimybes ir tinkamiausius būdus, 1964 m.

³ Europos anglies ir plieno bendrijos steigimo sutarties 66 straipsnyje įtvirtinta pareiga ūkio subjektams pranešti atitinkamai institucijai (angl. *High Authority*) apie numatomas vykdyti koncentracijas, tenkinančias minėtame straipsnyje nustatytus kriterijus, ir gauti išankstinį šios institucijos leidimą.

subūrė akademikų grupę, kurios išvados, kartu su pačios Komisijos nuomone, buvo paskelbtos 1966 m. memorandumu „Dėl pramonės koncentravimosi bendroje rinkoje problemų“ (toliau – Memorandumas) [10]. Šiame dokumente Komisija atskyrė koncentracijas ir bendradarbiavimo susitarimus (kurie buvo įvardyti karteliais). Koncentracijos buvo apibrėžtos kaip reiškinčios situacijas, kai kelios firmos⁴ apvienijamos nuolatiniu bendru valdymu ir dėl to praranda savo ekonominį savarankiškumą (III d. 1 p.). Memorandume taip pat nurodyta, kad paprastai koncentracijos vykdomos įsigyjant tam tikrą turtą, bet galimi ir kiti atvejai: dalyvavimas kitos firmos kapitale ar dviejų teisiškai nepriklausomų firmų susijungimas. O karteliai buvo apibūdinti kaip tarp savarankiškų ir tarpusavyje nepriklausomų firmų sudaromi susitarimai dėl tam tikro elgesio rinkoje. Pasak Komisijos, karteliai lemia susitarimo šalių elgesio pokyčius, o koncentracijų pasekmė yra firmų vidinės struktūros pasikeitimai. Nepaisant šio atskyrimo, kuris vėliau doktrinoje buvo įvardytas kaip dvigubo standarto doktrina [žr. 52, p. 3–10], Komisija pripažino, kad skiriamoji šių dviejų koncepcijų linija nėra visais atvejais aiški.

Memorandume Komisija kategoriškai pasisakė, kad EEB sutarties 85 straipsnis negali būti taikomas koncentracijoms (III d. 5–13 p.). Pagrindiniai tokią poziciją grindžiantys motyvai buvo šie: 1) EEB sutarties 85 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta

⁴ Šiame straipsnyje ekonominis terminas „firma“ vartojamas kaip sąvokos „ūkio subjektas“ atitikmuo. Atkreiptinas dėmesys, kad ES teismai yra pasirinkę ne teisinę, o ekonominę ūkio subjekto koncepciją, todėl ji neišvengiamai aiškinama remiantis ir ekonomikos teorija.

automatinė negaliojimo sąlyga negali būti taikoma koncentracijoms, nes koncentracijos paprastai prisideda prie ekonominio efektyvumo didinimo ir Bendrijos tikslų įgyvendinimo, todėl jos turėtų būti draudžiamos tik tada, kai po koncentracijos įgyvendinimo įgyjama pernelyg didelė rinkos galia; 2) vienodas 85 straipsnio taikymas karteliniams susitarimams ir koncentracijoms gali lemti tai, kad bus draudžiama pernelyg daug koncentracijų arba pernelyg mažai kartelių; 3) EEB sutarties 85 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos išimties sąlygos nėra tinkamos koncentracijoms; 4) Reglamentas Nr. 17, skirtas EEB sutarties 85 ir 86 straipsniams įgyvendinti [4], nėra pritaikytas koncentracijų kontrolei, nes koncentracijos turi būti pripažįstamos teisėtomis ir suderinamomis su bendrąja rinka *ex ante*, o susitarimų poveikis bendrajai rinkai tiriamas *ex post*. Pažymėtina, kad Komisija, prieidama prie išvados, kad EEB sutarties 85 straipsnis negali būti taikomas koncentracijoms, analizavo šią teisės normą ne *expressis verbis*, bet atsižvelgdama į šios normos struktūrą, paskirtį ir tikslus.

Memorandumo III dalies 14 ir 15 punktuose buvo nustatyta, kad „<...> jeigu po koncentracijos proceso kelios ekonomiškai savarankiškos ir nepriklausomos firmos nepasibaigia (pvz., jungtinės veiklos atveju), būtina atidžiai iširti, ar, nepaisant nuosavybės pokyčių, dalyvaujančios įmonės nesudarė sutarčių ar nederino pagal veiksmų 85 str. 1 d. <...> 85 str. 1 d. taip pat taikoma, jeigu susitarimo tikslas yra ne nuolatinis nuosavybės pokytis, bet likusių savarankiškoms firmų elgesio koordinavimas rinkoje“. Ši nuostata leidžia daryti išvadą,

kad Memorandume bendrai kontroliuojami ūkio subjektai buvo laikomi ne paprastais bendradarbiavimo susitarimais, o viena iš koncentracijos formų, galinčių daryti įtaką ir rinkos struktūros pokyčiams.

Skirtingai nei EEB sutarties 85 straipsnio atžvilgiu, Memorandume buvo nustatyta, kad 86 straipsnis gali būti taikomas koncentracijoms tuo atveju, kai koncentracijos padarinys yra rinkos monopolizavimas, t. y. piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi draudimą įtvirtinančios teisės normos gali būti taikomos koncentracijai, kai bent vienas iš koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų jau turi dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje ir po koncentracijos įgyvendinimo gali būti suvaržyta ar panaikinta esama konkurencija tokioje rinkoje (III dalies 16–27 p.). Nepaisant tokios išvados, Memorandume (nors ir netiesiogiai) buvo pripažinta, kad taikant EEB sutarties 85 arba 86 straipsnį koncentracijoms, nebūtų visiškai užtikrintas tinkamas bendrosios rinkos funkcionavimas, nes didelė dalis koncentracijų nepatenka į 86 straipsnio taikymo sritį [84, p. 8]. Riboto EEB sutarties 86 straipsnio taikymo koncentracijoms principas buvo pripažintas ir Teisingumo Teismo 1973 m. išnagrinėtoje byloje *Continental Can*, kurioje teismas nustatė, kad 86 straipsnis taikytinas tais atvejais, kai dominuojančią padėtį turintis ūkio subjektas įgyja kito ūkio subjekto kontrolę, taip sustiprindamas turimą dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje [18, pastr. 18–27].

Šiame kontekste natūraliai kyla klausimas, kodėl Komisijai nustačius, kad EEB sutarties 85 ir 86 straipsniai nėra tinkami koncentracijų kontrolei, prireikė priim-

ti ribotos teisinės galios dokumentą, t. y. Memorandumą, o ne parengti ir pasiūlyti priimti specialiai koncentracijų kontrolei skirtą reglamentą? Priežastys gali būti dvejopos. Pirmiausia būtina atsižvelgti į tuometę politinę situaciją Bendrijoje. 1965–1966 m. vyko vadinamoji Liuksemburgo krizė, kurios pagrindinė priežastis buvo ta, kad tuometis Prancūzijos prezidentas DeGaulle atsisakė leisti savo valstybės atstovams dalyvauti kvalifikuota balsų dauguma priimamų sprendimų priėmimo procedūroje [žr. 76, p. 61–66]. Tai reiškė, kad nors Komisija ir būtų pasiūliusi priimti koncentracijų kontrolei skirtą reglamentą, jis greičiausiai nebūtų priimtas, nes nebuvo kvalifikuotos balsų daugumos. Antra, kai kurie autoriai teigia, kad Komisija pasirinko ribotos teisinės galios aktą dėl to, jog nesusaistytų savo galių Bendrijos konkurencijos teisės įgyvendinimo srityje ir ateityje galėtų išplėsti ar pakeisti Memorandume pateiktus išaiškinimus [82, p. 616]. Ši nuomonė atrodo įtikinama, ypač atsižvelgiant į Komisijos praktiką taikant EEB sutarties 85 ir 86 straipsnius bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams iki Reglamento Nr. 4064/89 priėmimo.

2. Dalinės koncentracijos doktrina

Dvilypė bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų prigimtis⁵ ir specialaus, konkrečiai

⁵ Kooperuodami savo materialųjį ir nematerialųjį turtą, šių subjektų dalyviai (t. y. bendroje kontrolėje dalyvaujantys asmenys) veikia bendrai, kad būtų pasiektas jų pageidaujamas ekonominis rezultatas, kartu išsaugodami savo, kaip savarankiškų ir nepriklausomų rinkos dalyvių, statusą. Taigi bendrai kontroliuojami ūkio subjektai yra dvilypė kategorija, apimanti naujo rinkos dalyvio sukūrimą ir jos dalyvių veiksmų koordinavimą, o tai lemia ir rinkos struktūros pokyčius, ir pačių dalyvių elgesio pasikeitimus.

koncentracijoms skirto teisinio reguliavimo trūkumas lėmė, kad Komisija nukrypo nuo savo pačios pozicijos, išdėstytos Memorandume, ir bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams pradėjo taikyti EEB sutarties 85 straipsnį. Komisija savo praktikoje išskyrė dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kategorijas, atsižvelgiant į tai, ar toks subjektas savo pobūdžiu buvo struktūrinis (t. y. turėjo įtakos jo dalyvių nuosavybės ir kontrolės, kartu ir rinkos struktūros pokyčiams), ar jis labiau atitiko bendradarbiavimo susitarimo požymius. Reikia prisiminti, kad dar 1973 m. Komisija parengė koncentracijų kontrolės reglamento projektą ir pateikė jį Tarybai, bet nuo 1973 iki 1987 m. jokios diskusijos dėl šio teisės akto projekto beveik nevyko [70, p. 71–72]. Atsižvelgiant į tai ir Komisijai pripažinus koncentracijų (kartu ir bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų) galimas neigiamas pasekmes bendrajai rinkai, Komisijai neliko nieko kito, kaip tik naudotis esamais teisiniais instrumentais, t. y. EEB sutarties 85 ir 86 straipsniais.

Pirmuose savo sprendimuose dėl bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų (priimtuose 1968–1972 m.) Komisija šią bendradarbiavimo formą laikė susitarimu, o ne koncentracija, nors jos forma buvo ūkio subjektas [49, p. 32]. 1974 m. Ketvirtoje konkurencijos politikos ataskaitoje Komisija aiškiai nurodė, kad EEB sutarties 85 straipsnis taikytinas visiems bendradarbiavimo susitarimams, neatsižvelgiant į tai, „kaip jie įvardijami pačių susitarimo šalių“ [62, pastr. 38]. Tai reiškė, kad Komisija nusprendė taikyti EEB sutarties 85 straipsnį bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, nepaisant jų struktūrinio pobūdžio.

Tačiau minėtoje konkurencijos politikos ataskaitoje Komisija laikėsi nuomonės, kad EEB sutarties 85 straipsnį netaikytinas tais atvejais, kai bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyviai perduoda visą turimą turtą jų kontroliuojamam subjektui ir taip tik kontrolės teises turinčiais asmenimis (holdingo įmonėmis) [62, pastr. 40]. Taigi Ketvirtą konkurencijos politikos ataskaitą galima laikyti dalinės koncentracijos (angl. *partial concentration* arba *partial merger*) doktrinos vystymosi pradžia. Literatūroje nurodoma, kad ši doktrina buvo perimta iš Vokietijos konkurencijos teisės [66, p. 202].

Pirmą kartą bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas nebuvo vertinamas kaip susitarimas Komisijos 1974 m. nagrinėtoje byloje *SHV / Chevron* [48]. Dvi bendrovės *SHV* ir *Chevron* įsteigė bendrai kontroliuojamą ūkio subjektą *Calpam NV*, kurio paskirtis buvo gaminti ir platinti tam tikrus naftos produktus (žibala, benzina, bitumą ir kt.) Belgijoje, Nyderlanduose, Liuksemburge, Vokietijoje ir Danijoje. Šiuo tikslu *SHV* ir *Chevron* perdavė *Calpam NV* platinimo tinklą ir visą kitą veiklai vykdyti reikiamą turtą (įrenginius ir kt.). Pagal jungtinės veiklos sutartį šalys įsipareigojo *inter alia* kiekviena savarankiškai neparduoti minėtų prekių konkrečiose valstybėse. Atsižvelgdama į tai, Komisija nusprendė, kad bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto įsteigimas lėmė ilgalaikį struktūrinį pokytį ir pripažino tai koncentracija.

Vis dėlto dalinės koncentracijos doktrina, kuriai daugiausia turėjo įtakos Komisijos sprendimas byloje *SHV / Chevron*, galutinai buvo išreikšta ir įtvirtinta 1976 m. Šeštoje konkurencijos politikos ataskaito-

je. Pagal šią doktriną buvo laikoma, kad koncentracija vykdoma tik kai tenkinamos trys sąlygos: 1) kontroliuojantys ūkio subjektai perduoda visą savo verslą jų bendrai kontroliuojamam ūkio subjektui ilgalaikiais pagrindais; 2) jie negrįžtamai pasitraukia iš tos veiklos srities, kurioje veikia jų bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas, ir 3) bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas nesumažina konkurencijos srityse, kuriose iki jo sukūrimo dalyviai veikė savarankiškai ir nepriklausomai [61, pastr. 55]. Be to, Šeštoje konkurencijos politikos ataskaitoje buvo nurodyta, kad EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalis taikytina bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kūrimui, o iki šios ataskaitos priėmimo 85 straipsnio 1 dalis buvo taikoma tik *susitarimams*, kurių pagrindu būdavo kuriami bendrai kontroliuojami ūkio subjektai. Šioje ataskaitoje Komisija pirmą kartą oficialiai išskyrė dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų rūšis: 1) patenkantys į EEB sutarties 85 straipsnio taikymo sritį ir laikyti sutartimis; 2) vertintini kaip koncentracijos. Vėliau tai buvo įvardyta kaip bendradarbiavimo ir struktūriniai bendrai kontroliuojami ūkio subjektai.

Remiantis dalinės koncentracijos doktrina, dalis (bet ne visi) jungtinės veiklos susitarimai teoriškai išvengė EEB sutarties 85 straipsnio taikymo. Vis dėlto Komisija sandorius dalinėmis koncentracijomis pripažindavo tik išimtiniais atvejais [90, p. 414]. Paprastai būdavo taikomas EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas, reikalaujama pakeisti sutartyse įtvirtintas nuostatas, kurios, Komisijos nuomone, ribojo ar galėjo riboti konkurenciją, ir suteikiamos bendrai kontroliuo-

jamų ūkio subjektų kūrimo išimtis [65, p. 439]. Komisija buvo kritikuojama, kad pernelyg siaurai aiškino EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalį ir pernelyg plačiai aiškino šio straipsnio 3 dalį, taip paprastiems susitarimams prilygindama ūkio subjekto kūrimą [žr. 73]. Pažymėtina, kad po sprendimo byloje *SHV / Chevron* ir iki Reglamento Nr. 4064/89 įsigaliojimo Komisija nė karto nenustatė, jog bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas nepatenka į EEB sutarties 85 straipsnio taikymo sritį dėl to, kad yra struktūrinis, t. y. koncentracija [51, p. 293].

Tokia situacija daugiausia susiklostė dėl antrosios ir trečiosios dalinės koncentracijos doktrinos nustatytų sąlygų praktinio įgyvendinimo sunkumų. Minėta, kad Komisija laikėsi nuomonės, jog bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas gali būti laikomas koncentracija tik tada, kai įrodoma, jog tokio subjekto dalyviai pasitraukia iš jų kontroliuojamo subjekto rinkos ir ateityje negalės grįžti į ją. Kai kurie autoriai šią bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto pripažinimo koncentracija *conditio sine quanon* aiškino, kaip koncepciškai būtina ir užtikrinančią pokyčio rinkos struktūroje atsiradimą [žr. 71, p. 392]. Nesinorėtų visiškai sutikti su šia nuomone, nes bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto atsiradimas pats savaime gali daryti įtaką rinkos struktūrai, o tokio subjekto dalyvių pasitraukimas iš rinkos, kurioje veikia bendrai kontroliuojamas subjektas, yra tik vienas iš veiksnių, lemiančių struktūrinį pokytį. Įdomu, kad byloje *DeLaval / Stork* [45], kurioje buvo nuspręsta, kad nėra tenkinama dalinės koncentracijos doktrinos antroji sąlyga (bendrai kontroliuojamo

ūkio subjekto dalyviai tarpusavyje konkuruavo šio subjekto veiklos rinkoje), Komisija pakeitė savo nuomonę, išsakytą 1976 m. Šeštoje konkurencijos politikos ataskaitoje, ir nustatė reikalavimą bent vienam iš bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyvių (bet ne visiems), negrįžtamai pasitraukti iš rinkos, kurioje veikia bendrai kontroliuojamas subjektas. Šis reikalavimas gali būti aiškinamas kaip reiškiantis, kad dalyviai negalėjo išlikti netgi potencialiais konkurentais bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto rinkoje. Tai paaiškina, kodėl daugelyje savo sprendimų Komisija taikė EEB sutarties 85 straipsnį: bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų dalyviai buvo laikomi potencialiais konkurentais jų kontroliuojamo subjekto rinkoje arba joje galinčiais vykdyti veiklą ateityje, t. y. sugrįžti į ją [žr. 44; 46; 47].

Potencialios konkurencijos analizė buvo svarbi ir trečiosios dalinės koncentracijos doktrinos sąlygos kontekste, nes EEB sutarties 85 straipsnis buvo taikomas ir tuo atveju, jeigu bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyviai galėjo būti pripažįstami konkurentais kitose, ne jų kontroliuojamo subjekto veiklos rinkose. Komisija savo 1983 m. Tryliktoje konkurencijos politikos ataskaitoje išreiškė politinį pasižadėjimą kuo realiau vertinti, ar bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų dalyviai gali būti laikomi potencialiais konkurentais [59, pastr. 55]. Nors keliose Komisijos bylose buvo pakankamai išsamiai nagrinėjama, ar tokie dalyviai tikrai galės grįžti į jų kontroliuojamo subjekto rinką (pvz., atsižvelgiant į dalyvių ir jų konkurentų patiriamas išlaidas, tiekimo šaltinius, gamybinį pajėgumą) [žr., pvz., 42, 43], vis dėlto teigti, kad Komisija

įvykdė minėtą pasižadėjimą, negalima, nes daugelyje jos sprendimų potencialios konkurencijos analizė buvo gana formali [žr., pvz., 34; 40; 41].

Siekdama suteikti teisinio aiškumo šioje konkurencijos teisės srityje, 1985 m. Komisija parengė ir išplatino valstybėms narėms ir suinteresuotiems asmenims savo gairių projektą. Vis dėlto šis dokumentas nebuvo oficialiai paskelbtas ir baigtas rengti, nes Komisija nusprendė nepateikti savo galutinės nuomonės, kaip ji ketina ateityje taikyti konkurencijos teisės normas bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams tol, kol nebus priimtas politinis sprendimas dėl galutinio koncentracijų kontrolės reglamento teksto [56, p. 353; 87, p. 35]. Nors buvo tikimasi, kad šios gairės išreikš pažangų ir naują Komisijos požiūrį, bet projektas buvo tik Komisijos praktikos *résumé* [85, p. 10], o 1990 m. tapo aišku, kad Komisijos gairių, skirtų išimtinai analizuojamai sričiai, pagrindinis tikslas bus pateikti kriterijus, pagal kuriuos būtų skiriami bendradarbiavimo ir struktūriniai bendrai kontroliuojami ūkio subjektai [50, p. 265].

Gali kilti klausimas, kodėl Komisija nesinaudojo EEB sutarties 86 straipsniu ir jo netaikė bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams? Literatūroje nurodoma, kad tuo metu jungtinės veiklos susitarimai daugeliu atvejų paprasčiausiai nepažeidė šios teisės normos [63, p. 48]. Po minėto Teisingumo Teismo sprendimo byloje *Continental Can* Komisija vis dėlto kelis kartus buvo pradėjusi tyrimus dėl galimo EEB sutarties 86 straipsnio pažeidimo vykdant koncentracijas, bet formalių sprendimų šiuo klausimu nepriėmė [žr. 87, p. 20–23].

EEB sutarties 86 straipsnio taikymas struktūrinio pobūdžio susitarimams ir koncepciniu požiūriu buvo gana problemiški. Komisija savo 1980 m. Dešimtoje konkurencijos politikos ataskaitoje [60] nurodė, kad taikydama EEB sutarties 86 straipsnį koncentracijoms ir vertindama dominavimo nustatymo kriterijų bei piktnaudžiavimo sąlygą, ji vadovausis Teisingumo Teismo sprendimais bylose *United Brands* [17] ir *Hoffmann-LaRoche* [16]. Vis dėlto šiose bylose teismas kur kas plačiau išaiškino dominavimo nustatymo kriterijų negu *Continental Can* byloje, t. y. tam, kad ūkio subjektas būtų pripažintas turintis dominuojančią padėtį, reikėjo ne įrodyti, kad rinkoje esanti konkurencija panaikinama, bet pakako nustatyti, kad dominuojanti padėtis buvo sustiprinta. Be to, Komisijos konkurencijos politikos ataskaitoje minimos bylos buvo susijusios ne su rinkos struktūros pokyčiais ir jų atitiktimi EEB sutarties 86 straipsniui, bet su ūkio subjektų elgesiu rinkoje. Taigi akivaizdu, kad toks Komisijos požiūris reiškė ne ką kita, kaip nepagrįstą EEB sutarties 86 straipsnio ribų išplėtimą. Kai kurie autoriai daro išvadą, kad tuo metu nesant koncentracijų kontrolę reglamentuojančių teisės normų, Komisijai buvo svarbiausia bet kokiomis priemonėmis ir būdais užpildyti egzistavusią teisinę spragą [80, p. 175].

3. Bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų vertinimas pagal Reglamentą Nr. 4064/89

Minėta, kad Komisija parengė ir pateikė Tarybai pirmąjį koncentracijų kontrolės reglamento projektą dar 1973 m., bet iki 1987 m. jokios diskusijos dėl šio teisės

akto beveik nevyko. Nepaisant Komisijos pastangų taisant ir tobulinant koncentracijų kontrolės reglamento projektą (įvairūs reglamento projektai buvo rengiami 1982, 1984 ir 1986 m.), beveik penkiolika metų valstybės narės nesugebėjo pasiekti sutarimo ir priimti šio konkurencijos teisei ypač svarbaus teisės akto. Kaip nurodo E. J. Mestmäcker, tuo metu šio teisės akto projektai „Taryboje iš esmės buvo nepastebėti“ [77, p. 20–24]. Viena iš priežasčių, paskatinusių atsinaujinusias diskusijas dėl reglamento būtinumo, buvo 1987 m. Teisingumo Teismo sprendimas byloje *British-American Tobacco*, kur teismas nustatė, kad EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalis taikytina kontrolės teisių įgyjimo konkuruojančiame ūkio subjekte atvejams, jeigu tai gali apriboti konkurenciją [15, pastr. 37–39]. Po šio sprendimo tuometis Komisijos narys, atsakingas už konkurencijos politiką P. Sunderland pareiškė, kad jeigu Taryba pagaliau nepriims koncentracijų kontrolės reglamento, Komisija atšauks savo parengtus reglamento projektus ir taikys EEB sutarties 85 ir 86 straipsnius koncentracijoms visa apimtimi [74, p. 466]. Verslui atstovaujančios interesų grupės (pvz., dabartinė Europos verslo konfederacija) taip pat palaikė Komisijos iniciatyvą ir reikalavo, kad kuo greičiau būtų priimtas koncentracijų kontrolės reglamentas, kuris, šių grupių nuomone, buvo ypač svarbus atsižvelgiant į siekį baigti įgyvendinti bendrosios rinkos programoje įtvirtintas priemonės 1992 m. [55, p. 330].

Visa tai lėmė, kad 1987 m. lapkričio mėn. Taryboje buvo pasiektas susitarimas pradėti diskusiją dėl koncentracijų kontrolės reglamento projekto. Nepaisant šio po-

litinio išipareigojimo, kompromisą dėl galutinio reglamento teksto pavyko pasiekti tik po ilgų diskusijų – Komisija 1988 ir 1989 m. dar du kartus teikė pataisytus ir papildytus reglamento projektus. Pagrindinis klausimas, dėl kurio valstybės narės niekaip negalėjo susitarti, – Bendrijos koncentracijų kontrolės sistemos ir nacionalinės teisės santykis [žr. 79, p. 562–563]. Vis dėlto 1989 m. gruodžio 21 d. Taryba priėmė Reglamentą Nr. 4064/89, kuris įtvirtino išimtinę Komisijos kompetenciją Bendrijos masto kriterijų atitinkančioms koncentracijoms.

3.1. Bendradarbiavimo ir struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų dichotomijos įtvirtinimas

Reglamento Nr. 4064/89 svarstymo metu buvo tikimasi, kad jis įtvirtins aiškų ir nuoseklią teisinį reguliavimą, bet deryboms einant į pabaigą pripažinta, jog bus sunkumų taikant jo nuostatas bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams [88, p. 861; 81, p. 91]. Pagal reglamento 3 straipsnio 2 dalį šis teisės aktas buvo taikomas tik tiems bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, kurie nuolat vykdė savarankiško ekonominio subjekto funkcijas ir kurių tikslas arba pasekmė nebuvo nepriklausomų ūkio subjektų elgesio koordinavimas. Taigi tam, kad reglamentas būtų taikomas bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, turėjo būti įvykdytos dvi sąlygos: vadinamoji teigiama sąlyga (bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas privalėjo nuolat vykdyti savarankiško ekonominio subjekto funkcijas) ir neigiama sąlyga (bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto tikslas arba pasekmė negalėjo būti nepriklausomų ūkio subjektų elgesio

derinimas). Remiantis minėta reglamento nuostata, Komisijos praktikoje ir doktrinoje buvo skiriamos dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų rūšys: bendradarbiavimo (angl. *cooperative joint ventures*) ir struktūriniai (angl. *concentrative joint ventures*). Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamentas Nr. 4064/89 tik formaliai įtvirtino šią dichotomiją – kaip minėta, jau 1976 m. Šeštoje konkurencijos politikos ataskaitoje Komisija išskyrė dvi kokybiškai skirtingas bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų rūšis.

Reglamente Nr. 4064/89 įtvirtintas skyrimas reiškė, kad ekonominiu požiūriu panašioms (o kartais ir analogiškiems) sandoriams buvo taikomos skirtingos procesinės ir materialinės teisės normos. Apie struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kūrimą reikėjo pranešti Komisijai ir gauti jos leidimą, o Reglamente Nr. 17 nenustatyta pareiga pranešti Komisijai apie bendradarbiavimo kategorijai priskirtinus bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus ir gauti jos leidimo. Be to, Reglamento Nr. 4064/89 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas koncentracijų atitikties bendrajai rinkai testas buvo ne toks griežtas kaip EEB sutarties 81 straipsnio 1 dalyje [86, p. 377]. Pagal reglamento 2 straipsnio 3 dalį nesuderinama su bendrąja rinka laikyta koncentracija, kuri galėjo sukurti arba sustiprinti dominuojančią padėtį ir dėl to būtų itin apribojama veiksminga konkurencija bendrojoje rinkoje arba didelėje jos dalyje. O remiantis EEB sutarties 85 straipsnio 1 dalimi kaip nesuderinami su bendrąja rinka drausti visi susitarimai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra trukdyti, riboti ar iškraipyti konkurenciją.

Iki Reglamento Nr. 4064/89 įsigaliojimo Komisija bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus priskirdavo koncentracijų kategorijai, t. y. pripažindavo, kad jie yra struktūriniai, tik tuo atveju, jeigu jie tenkindavo dalinės koncentracijos doktrinos nustatytas sąlygas. Nors struktūrinio pobūdžio bendrai kontroliuojami ūkio subjektai laikytini dalinės koncentracijos doktrinos koncepciniais įpėdiniais, vis dėlto po Reglamento Nr. 4064/89 priėmimo Komisija pakeitė savo požiūrį į struktūrinio pobūdžio subjektus.

Nei pačiame reglamente, nei jo nuostatas detalizuojančiame Komisijos 1990 m. pranešime dėl struktūrinių ir bendradarbiavimo susitarimų vertinimo pagal Reglamentą Nr. 4064/89 [9] nebuvo įtvirtintas reikalavimas bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyviams perduoti šiam subjektui visą reikiamą turtą ir negrįžtamai pasitraukti iš jo rinkos⁶. Pagal minėto Komisijos pranešimo 24–36 p. bendrai kontroliuojami ūkio subjektai buvo laikomi struktūrinio pobūdžio (t. y. jų tikslas arba pasekmė nebuvo laikomas likusių nepriklausomų ūkio subjektų elgesio derinimas) keturiais atvejais: 1) jeigu bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyviai perduodavo dalį savo turto ir funkcijų jų bendrai kontroliuojamam subjektui; 2) šis ūkio subjektas vykdavo veiklą prekių ar paslaugų rinkose, kuriose kiekvienas iš dalyvių veiklos nevykdė ir neketino vykdyti; 3) bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas veikė vieno iš jo dalyvių

⁶ Kaip rodo Komisijos praktika, pirmaisiais Reglamento Nr. 4064/89 galiojimo metais daugeliu atvejų visi bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyviai vis dėlto pasitraukdavo iš jų kontroliuojamo subjekto rinkos [žr., pvz., 30–32, 36–39].

rinkose ir buvo tokio dalyvio konkurentu; 4) bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas vykdė veiklą vertikaliai aukštyne arba vertikaliai žemyn nuo jo dalyvių rinkų esančioje ar artimai su ja susijusioje gretimose rinkose. Taigi pagal 1990 m. Komisijos pranešimą bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas galėjo būti pripažintas struktūriniu net jeigu šio subjekto dalyviai veikdavo jų bendrai kontroliuojamo subjekto prekių ar paslaugų rinkoje. Tačiau tokiais atvejais paties bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto ir jo dalyvių geografinės rinkos turėjo skirtis, o dalyvių arba jų ir paties bendrai kontroliuojamo subjekto elgesio koordinavimas buvo preziumuojamas (1990 m. pranešimo 29 ir 33 p.).

Vis dėlto Komisija tokių savo pranešimo nuostatų praktiškai nesilaikė. Pirmą, Komisijos praktikoje buvo įtvirtintas principas, pagal kurį dalyvių nežymus buvimas (veiklos vykdymas) bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto rinkoje nebuvo laikomas pakankamu, kad būtų galima nustatyti elgesio koordinavimą, t. y. pripažinti, jog bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto sukūrimas nelaikytinas koncentracija. Kitaip tariant, Komisija dažnai nusprendė, kad bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto ir jo dalyvių konkuravimas toje pačioje prekės ar geografinėje rinkoje yra nežymus (*de minimis*) [žr., pvz., 19; 22; 26; 28; 33] arba kad dalyviai tiesiogiai nekonkuruoja su jų bendrai kontroliuojamu subjektu tokiose rinkose [žr., pvz., 20, 27, 32, 35].

Antra, Komisija savo praktika išvystė vadinamąją industrinio lyderio doktriną (angl. *industrial leadership doctrine*), pagal kurią bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas buvo laikomas koncen-

tracija, jeigu visi, išskyrus vieną, dalyviai pasitraukdavo iš bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto rinkos (arba jų buvimas šioje rinkoje tenkindavo *de minimis* arba tiesioginės konkurencijos nebuvimo reikalavimą) ir tokio bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto rinkoje veikiančio dalyvio vaidmuo valdant bendrai kontroliuojamą ūkio subjektą buvo vyraujantis. Industrinio lyderio doktrina buvo įtvirtinta 1991 m. išnagrinėtoje byloje *Thomson / Pilkington* [33] ir Komisija ja plačiai vadovavosi vėlesniuose savo sprendimuose [žr., pvz., 21; 23–25; 27; 29]. Taigi pagal šią doktriną bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas buvo pripažįstamas kaip sudarantis su jo dalyviu – industriniu lyderiu – bendrą ekonominį vienetą. Nors kai kurie autoriai tokį Komisijos požiūrį laikė pagrįstu [žr. 75, p. 142], vis dėlto galima manyti, kad industrinio lyderio doktrina neatitiko nei Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto reikalavimo bendrai kontroliuojamam ūkio subjektui nuolat vykdyti savarankiško ekonominio subjekto funkcijas, nei bendros kontrolės koncepcijos. Industrinio lyderio doktrina, nustatydamą reikalavimą vienam iš bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyvių atlikti pagrindinį, vyraujantį vaidmenį valdant tokį subjektą (o tai pagal turinį yra vienvaldė kontrolė), iš esmės paneigė bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto savarankiškumą ir bendros kontrolės požymio privalomumą tokio pobūdžio ūkio subjektams.

3.2. Dichotomijos priešastys, padariniai ir kritika

Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta neigiama sąlyga bei bendra-

darbiavimo ir struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų išskyrimas sulaukė daug teisininkų ir ekonomistų kritikos. F. L. Fine teigimu, praktiškai nustatyti, ar subjektas atitinka struktūrinio bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kriterijų, buvo ne mažiau sudėtinga užduotis, nei išnarplioti Gordijo mazgą [63, p. 149]. Kaip rodo Komisijos praktika, dauguma jungtinės veiklos susitarimų buvo laikomi struktūriniais, o ne bendradarbiavimo. Per pirmuosius penkerius Reglamento Nr. 4064/89 galiojimo metus iš maždaug 340 priimtų Komisijos sprendimų pusė sudarė pranešimai apie bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kūrimą ir tik dvidešimčia atvejų buvo nustatyta, kad tokie subjektai nėra struktūrinio pobūdžio [54, p. 242]. Ši statistika atrodo pakankamai keistai, atsižvelgiant į griežtus reglamente ir minėtame Komisijos 1990 m. pranešime nustatytus kriterijus, kuriuos turėjo atitikti struktūrinio pobūdžio bendrai kontroliuojami ūkio subjektai [78, p. 404]. Tokios praktikos priežastys buvo tai, kad Komisija plečiamai aiškino struktūriškumo požymius [65, p. 426], ir, kaip minėta, nukrypo nuo savo pačios parengto 1990 m. pranešimo, dėl to vis daugiau jungtinės veiklos sandorių patekdamo į Reglamento Nr. 4064/89 taikymo sritį. Paminėtina, kad netgi Komisijos pareigūnai viešose ir privačiose diskusijose netiesiogiai užsimindavo, kad, siekiant įvertinti, ar bendrai kontroliuojami ūkio subjektai kvalifikuotini kaip bendradarbiavimo ar struktūriniai, geriau remtis ne 1990 m. pranešimu, o Komisijos sprendimais konkrečiose bylose [69, p. 964–956]. Akivaizdu, kad tokia padėtis negalėjo užtikrinti teisinio tikrumo ir nuspėjamumo.

Komisijai pripažinus, kad 1990 m. pranešime įtvirtinti kriterijai, atskiriantys bendradarbiavimo ir struktūrinius bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus, nėra pakankami, 1994 m. buvo paskelbtas pranešimas dėl struktūrinių ir bendradarbiavimo bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų skirtumų pagal Reglamentą Nr. 4064/89 [7], kuris pakeitė 1990 m. pranešimą ir susisteminio Komisijos praktiką, įgytą pirmaisiais Reglamento Nr. 4064/89 taikymo metais. Viena iš pagrindinių šio teisės akto naujovių buvo ta, kad jis formaliai panaikino industrinio lyderio doktriną ir nustatė, jog bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto ir jo dalyvių elgesio koordinavimas reikšmingas yra tik ta apimtimi, kiek jis gali turėti įtakos pačių dalyvių elgesiui koordinuoti (1994 m. pranešimo 8 p.). Ši pranešimo nuostata teoriškai reiškė, kad, nustatant, ar bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas yra struktūrinis, iš esmės nėra svarbu, ar yra galimas bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto ir jo dalyvių tarpusavio elgesio koordinavimas. Tokie pakeitimai lėmė dar didesnę struktūrinio pobūdžio sandorių skaičių. 1995 m. iš penkiasdešimties gautų pranešimų apie bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kūrimą Komisija pripažino, kad šie subjektai yra bendradarbiavimo pobūdžio tik trimis atvejais [83]. Vis dėlto šis pokytis Komisijos analizėje ilgai negyveno: Komisija savo praktikoje vertindavo bet kokius galimus konkurencijos ribojimus, atsirandančius ir tarp bendrai kontroliuojamo ūkio subjektų dalyvių, ir tarp pastarųjų bei bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto [57, p. 129].

Taigi kokios buvo priežastys, paskatinusios tuometėje Bendrijos teisėje įtvir-

tinti daug teorinių ir praktinio taikymo problemų sukėlusią dichotomiją? Tuo metu laikytasi nuomonės, kad dėl bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto, galinčio lemti konkurencinio elgesio koordinavimą ar jį sustiprinti (t. y. bendradarbiavimo pobūdžio), konkurencinės žalos rizika yra kur kas didesnė, todėl tokio ūkio subjekto kūrimas negali būti laikomas ekonomiškai efektyvus kaip kitos koncentracijos formos. Atsižvelgiant į tai, tokiems bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams turi būti taikomos griežtesnės konkurencijos teisės normos, t. y. EEB sutarties 85 straipsnis [64, p. 1025–1026; 72, p. 631]. Toks teorinis dichotomijos pagrindimas literatūroje sulaukė nemažai pagrįstos ir įtikinamos kritikos. Visų pirma, kadangi pagal Bendrijos teisę jungtinės veiklos privaloma forma buvo (ir išliko) ūkio subjektas, ir struktūrinio, ir bendradarbiavimo pobūdžio bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų sukūrimas gali lemti rinkos struktūros pokytį. O šių subjektų išskyrimas į bendradarbiavimo ir struktūrinius reiškė, kad ekonominiu požiūriu bene analogiškiems sandoriams buvo taikomos skirtingos materialinės ir procesinės teisės normos [86, p. 382; 50, p. 265]. Be to, bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas negali panaikinti konkurencijos labiau negu ūkio subjektų susijungimas ar vienvaldės kontrolės įgijimas [67, p. 1158–1159]. Antra, dėl šios dichotomijos rinkos dalyviai siekdavo, kad jų sudaromi sandoriai atitiktų struktūrinio bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto požymius, nors vienas iš pagrindinių rinkos ekonomikos principų yra tas, kad tarp privačių asmenų sudaromų susitarimų turinys negali būti nulemtas valstybinio reguliavi-

mo, išskyrus atvejus, kai to reikia viešajam interesui [67, p. 1163]. Trečia, dichotomija lėmė, kad Komisija, prieš nusprendama, ar bendrai kontroliuojamam ūkio subjektui kurti taikytinas Reglamentas Nr. 4064/89, iš esmės atlikdavo tokio subjekto atitikties bendrajai rinkai analizę, t. y. nustatydavo atitinkamas rinkas, galimą žalą konkurencijai ir pan., nors šie klausimai nagrinėtini ne jurisdikcinėje reglamento taikymo stadijoje, sprendžiant, ar šis teisės aktas apskritai taikytinas bendrai kontroliuojamam ūkio subjektui kurti, o vertinant, ar tokie veiksmai suderinami su bendrąja rinka, t. y. ar dėl bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto nebus sukurta ar sustiprinta dominuojantis padėtis [žr. 67, p. 1163–1167; 89, p. 44].

Didėjant nepasitenkinimui dėl bendradarbiavimo ir struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų išskyrimo, Komisija ėmėsi veiksmų dėl šios konkurencijos teisės srities reformos, kartu pripažindama dichotomijos nepagrįstumą. Komisija bandė suvienodinti bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams taikomas procesines bendradarbiavimo nuostatas, įgyvendinančias EEB sutarties 85 straipsnį, su nuostatomis, taikomomis pagal Reglamentą Nr. 4064/89 (pvz., pranešimų apie koncentraciją ir prašymų suteikti išimtį nagrinėjimo terminus). Komisija taip pat inicijavo bendrosios išimties reglamentų taikymo srities išplėtimą, kad išimtys apimtų kuo daugiau bendradarbiavimo pobūdžio bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kūrimo susitarimų. Be to, siekdama supaprastinti EEB sutarties 85 straipsnio ir Reglamento Nr. 4064/89 taikymą analizuojamiems subjektams, Komisija 1993 m. paskelbė pranešimą dėl

bendradarbiavimo jungtinės veiklos vertinimo pagal EEB sutarties 85 straipsnį [8], kurio įvairūs projektai buvo teikiami pastaboms daugiau nei penkerius metus. Šis pranešimas buvo kritikuojamas, nes neįtvirtino jokių naujų teisės aiškinimo taisyklių, o tik paprasčiausiai atspindėjo per kelis metus susiklosčiusią ir Reglamento Nr. 4064/89 nulemtą Komisijos praktiką ir teismų jurisprudenciją [žr. 50, p. 265, 269]. Atkreiptinas dėmesys, kad tuo metu Komisija vertino bendradarbiavimo pobūdžio bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus ir kitus bendradarbiavimo susitarimus daugeliu atžvilgių iš esmės vienodai. Netgi Komisijos pareigūnai užsimindavo, kad 1993 m. pranešimas buvo panašiai taikomas ir bendradarbiavimo pobūdžio bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, ir kitiems bendradarbiavimo susitarimams [63, p. 289]. Taigi visos šios priemonės, kurių ėmėsi Komisija, nepašalino egzistavusio išskyrimo tarp bendradarbiavimo ir struktūrinio pobūdžio bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų nulemtų teorinių ir praktinių problemų, nes pati dichotomija nebuvo panaikinta.

4. Komisijos 1996 m. žaliaji knyga, Reglamentas Nr. 1310/97 ir Reglamentas Nr. 139/2004

1994 m. Dvidešimt ketvirtoje konkurencijos politikos ataskaitoje [58] Komisija pripažino, kad bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų teisinio reguliavimo reforma yra būtina ir neišvengiama. Tuo tikslu Komisija 1996 m. paskelbė žaliąją knygą dėl Reglamento Nr. 4064/89 pakeitimo ir papildymo [11], kurioje vienas iš pagrindinių siūlymų buvo keisti bendrai kontro-

liuojamų ūkio subjektų teisinį reguliavimą. Šiame dokumente buvo išdėstytos penkios galimos reformos kryptys (107–120 p.): 1) priimti atskirą reglamentą, įtvirtinantį naują bendradarbiavimo bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų vertinimo procedūrą; 2) šiems subjektams taikyti Reglamento Nr. 4064/89 procesines normas, bet jų atitiktį bendrajai rinkai vertinti pagal EB sutarties 85 straipsnį; 3) dar labiau išplėsti bendrųjų išimčių taikymo sritį, kad jos apimtų kuo daugiau tokių subjektų kūrimo sandorių; 4) bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų bendradarbiavimui kurti taikyti Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą vertinimo testą (dominuojančios padėties sukūrimas ar sustiprinimas), o galimam bendrai kontroliuojamų ūkio subjekto dalyvių konkurenciniam elgesiui koordinuoti taikyti EB sutarties 85 straipsnio 1 ir 3 dalį pagal koncentracijų kontrolės procesines normas; 5) bet kokius bendrai kontroliuojamus ūkio subjektus vertinti pagal Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalį, t. y. buvo siūloma, kad ir abiejų tipų bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų atitikties bendrajai rinkai kriterijus būtų tai, ar jie sukuria arba sustiprina dominuojančią padėtį bendrojoje rinkoje ar didelėje jos dalyje.

Ketvirta reformos kryptis doktrinoje buvo sutikta palankiausiai [žr., pvz., 53, p. 292; 68, p. 66], nes jos esmė buvo Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalyje esančios neigiamos sąlygos panaikinimas. Kitos Komisijos pasiūlytos alternatyvos galėjo būti vertinamos kaip nepriimtinos, nes jos nesprendė problemos iš esmės ir jų įgyvendinimas galėjo sukurti dar daugiau teorinių ir praktinių koncentracijų kontro-

lės reglamento nuostatų taikymo problemų. Pavyzdžiui, įgyvendinus penktąjį Komisijos siūlymą ir ūkio subjektų elgesiui (t. y. bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto dalyvių elgesiui koordinuoti) taikant tik rinkos struktūros pokyčiams vertinti pritaikytą Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalį, būtų buvusi ištrinta skiriamoji linija tarp rinkos struktūros ir elgesio elementų, kurią taip akcentavo pati Komisija 1966 m. memorandume.

1997 m. birželio 30 d. Taryba priėmė Reglamentą Nr. 1310/97, kuris panaikino Reglamento Nr. 4064/89 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą neigiamą sąlygą, pagal kurią, priminsime, bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams reglamentas nebuvo taikomas, jeigu bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto tikslas arba pasekmė buvo likusių nepriklausomų ūkio subjektų elgesio derinimas. Reglamento Nr. 4064/89 2 straipsnis buvo papildytas nauja 4 dalimi, nustatančia, kad jeigu steigiant bendrai kontroliuojamą ūkio subjektą buvo siekiama koordinuoti likusių nepriklausomų subjektų elgesį arba dėl tokio steigimo buvo įmanoma koordinuoti likusių nepriklausomų ūkio subjektų elgesį, toks koordinavimas vertintinas pagal EB sutarties 81 straipsnio 1 ir 3 dalį. Taip buvo įgyvendintas žaliwoje knygoje pateiktas ketvirtasis siūlymas ir EB sutarties 81 straipsnio taikymas buvo įtrauktas į koncentracijų kontrolės sistemą.

1998 m. Komisija paskelbė pranešimą dėl visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto sampratos pagal Reglamentą [6], kuris pakeitė minėtą 1994 m. pranešimą ir nustatė jurisdikcines taisykles, kada atitinkami susita-

rimai turi būti nagrinėjami ir vertinami pagal koncentracijų kontrolės nuostatas. Šis pranešimas iš esmės rėmėsi kai kuriomis Komisijos 1990 m. pranešimo nuostatomis, nors 1994 m. pranešime šios nuostatos taip pat buvo išlaikytos ir nedaug skyrėsi nuo 1990 m. pranešimo. Galima pažymėti, kad po formalaus dichotomijos panaikinimo teoretikų ir praktikų diskusija pakrypo visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto požymių tinkamumo linkme.

Tarybai priėmus naują koncentracijų kontrolės reglamentą, t. y. Reglamentą Nr. 139/2004, nuostatos, skirtos bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, liko iš esmės nepakitusios. Nors 1998 m. pranešimas buvo pakeistas 2008 m., Komisijai priėmus suvestinį pranešimą dėl jurisdikcijos pagal Reglamentą Nr. 139/2004 [5], naujajame pranešime tik detalizuojami kai kurie visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto požymiai, atsižvelgiant į Komisijos praktiką ir teismų jurisprudenciją. Taigi šiuo metu esminė sąlyga, kurią turi tenkinti bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas, kad jis patektų į Reglamento Nr. 139/2004 reguliavimo sritį, yra ta, kad bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas privalo nuolat vykdyti savarankiško ekonominio subjekto funkcijas, t. y. atitikti visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto požymius.

Bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų teisinis reguliavimas naujajame reglamente (kaip ir Reglamento Nr. 1310/97 pakeitimuose) tam tikru požiūriu išsaugo bendradarbiavimo ir struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų dichotomijos

požymius. Pagal Reglamento Nr. 139/2004 2 straipsnio 4 ir 5 dalį bei 3 straipsnio 4 dalį bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas vertinamas pagal šio reglamento 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą reikšmingo veiksmingos konkurencijos apribojimo testą (Reglamente Nr. 4064/89 – dominuojančios padėties sukūrimo ar sustiprinimo testą), o konkurenciniam elgesiui koordinuoti taikomos Sutarties dėl ES veikimo 101 straipsnio 1 ir 3 dalis. Toks papildomas bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų vertinimo kriterijus akivaizdžiai remiasi struktūros ir elgesio elementų išskyrimu, kurią pripažino ir pabrėžė Komisija dar 1966 m. Be to, Reglamente Nr. 139/2004 paliktas savarankiškumo reikalavimas Komisijos praktikoje buvo įtvirtintas dar dalinės koncentracijos doktrinos egzistavimo metais.

Išvados

Atlikta analizė leidžia teigti, kad Komisija nukrypo nuo 1966 m. paskelbtame Memorandume išdėstytos savo pozicijos, kad koncentracijoms nėra taikytinas EEB sutarties 85 straipsnis, ir pradėjo taikyti šią teisės normą bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams ne tik dėl jų prigimties ypatumų, bet ir dėl konkrečiai koncentracijoms skirto specialaus teisinio reguliavimo trūkumo. Komisijai pripažinus galimą koncentracijų, kartu ir bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų galimus neigiamus padarinius bendrajai rinkai, Komisijai neliko nieko kito tik naudotis esamais teisiniais instrumentais, t. y. EEB sutarties 85 ir 86 straipsniu. Šios institucijos praktiškai buvo išskirtos dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų kategorijos, atsižvelgiant į

tai, ar toks subjektas savo pobūdžiu buvo struktūrinis, ar jis labiau atitiko bendradarbiavimo susitarimo požymius.

Dalinės koncentracijos doktrinos vystymosi pradžia galima laikyti Komisijos 1974 m. Ketvirtą konkurencijos politikos ataskaitą, bet ši doktrina galutinai buvo išreikšta ir įtvirtinta 1976 m. Šeštoje konkurencijos politikos ataskaitoje. Būtent šiame dokumente Komisija pirmą kartą oficialiai išskyrė dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų rūšis: patenkantys į EEB sutarties 85 straipsnio taikymo sritį ir laikyti sutartimis, ir vertintini kaip koncentracijos. Vėliau tai buvo įvardyta kaip bendradarbiavimo ir struktūriniai bendrai kontroliuojami ūkio subjektai. Remiantis dalinės koncentracijos doktrina, dalis jungtinės veiklos susitarimų teoriškai išvengė EEB sutarties 85 straipsnio taikymo, bet praktiškai Komisija sandorius dalinėmis koncentracijomis pripažindavo itin retai. O EEB sutarties 86 straipsnio taikymas struktūrinio pobūdžio susitarimams vien koncepciniu požiūriu buvo gana problemiškas.

1976 m. Šeštoje konkurencijos politikos ataskaitoje Komisijos įtvirtintas bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų išskyrimas buvo formaliai įtvirtintas Reglamente Nr. 4064/89. Kad šis reglamentas būtų taikomas bendrai kontroliuojamiems ūkio subjektams, turėjo būti įvykdytos dvi sąlygos: vadinamoji teigiama sąlyga (bendrai kontroliuojamas ūkio subjektas privalėjo nuolat vykdyti savarankiško ekonominio subjekto funkcijas) ir neigiama sąlyga (bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto tikslas arba pasekmė negalėjo būti elgesio derinimas tarp likusių nepriklausomų ūkio subjektų). Pagal tai Komisijos praktikoje ir literatūroje

buvo skiriamos dvi bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų rūšys: bendradarbiavimo ir struktūriniai. Būtent struktūrinio pobūdžio bendrai kontroliuojami ūkio subjektai gali būti laikomi dalinės koncentracijos doktrinos koncepciniais įpėdiniais.

Nors didėjant nepasitenkinimui dėl bendradarbiavimo ir struktūrinių bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų išskyrimo Komisija ėmėsi tam tikrų veiksmų dėl šios konkurencijos teisės srities reformos, bet taikytos priemonės nepašalino egzistavusių teorinių ir praktinių problemų, nes pati dichotomija nebuvo panaikinta. Reglamentas Nr. 1310/97 panaikino Reglamente Nr. 4064/89 įtvirtintą vadinamąją neigiamą sąlygą, bet kartu įtraukė EB sutarties 81 straipsnio taikymą į koncentracijų kontrolės sistemą bei išlaikė struktūros ir

elgesio elementų išskyrimą. Bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų teisinis reguliavimas ir Reglamente Nr. 139/2004 iš dalies išsaugo egzistavusios dichotomijos požymius: bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto kūrimas vertinamas pagal koncentracijoms skirtą reikšmingo veiksmingos konkurencijos apribojimo testą, o konkurenciniam elgesiui koordinuoti taikomos susitarimams skirtos Sutarties dėl ES veikimo 101 straipsnio 1 ir 3 dalis. Būtent šis papildomas bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų vertinimo kriterijus akivaizdžiai remiasi struktūros ir elgesio elementų išskyrimu, kurį pripažino ir pabrėžė Komisija dar 1966 m., o paliktas savarankiškumo reikalavimas Komisijos praktikoje buvo įtvirtintas dar dalinės koncentracijos doktrinos egzistavimo metais.

LITERATŪRA

Teisės aktai ir jų rengimo medžiaga

1. Tarybos 2004 m. sausio 20 d. reglamentas Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės (EB susijungimų reglamentas). *Oficialusis leidinys*, L 24, 2004-01-29, p. 1–22.
2. Tarybos 1997 m. birželio 30 d. reglamentas Nr. 1310/97, pakeičiantis reglamentą Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, L 180, 1997-07-09, p. 1–6.
3. Tarybos 1989 m. gruodžio 21 d. reglamentas Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, L 395, 1989-12-30, p. 1–12.
4. Reglamentas Nr. 17, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius. *Oficialusis leidinys*, P 13, 1962-02-21, p. 204–211.
5. Europos Komisijos suvestinis pranešimas dėl jurisdikcijos pagal Tarybos reglamentą Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, C 95, 2008-04-16, p. 1–48.
6. Komisijos pranešimas dėl visapusiškai funkcionuojančio ir bendrai kontroliuojamo ūkio subjekto sampratos pagal Tarybos reglamentą Nr. 4064/89 dėl

koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, C 66, 1998-03-02, p. 1–4.

7. Komisijos pranešimas dėl struktūrinių ir bendradarbiavimo bendrai kontroliuojamų ūkio subjektų skirtumų pagal Tarybos reglamentą Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, C 385, 1994-12-31, p. 1–5.

8. Komisijos pranešimas dėl bendradarbiavimo jungtinės veiklos vertinimo pagal EEB sutarties 85 straipsnį. *Oficialusis leidinys*, C 43, 1993-02-16, p. 2–14.

9. Komisijos pranešimas dėl struktūrinių ir bendradarbiavimo susitarimų pagal Tarybos reglamentą Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp ūkio subjektų kontrolės. *Oficialusis leidinys*, C 203, 1990-08-14, p. 10–15.

10. Commission Memorandum on the problem of industrial concentration in the Common Market. *EEC Competition Series Study*, No. 3, Brussels, 1966.

11. Community Merger Control – Green Paper on the Review of the Merger Regulation. COM (96) 19 Final, 31 January 1996.

12. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos reikalų komiteto 2011 m. gruodžio 15 d. pateiktas

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIP-3615(3).

13. Lietuvos Respublikos Prezidentės 2011 m. rugsėjo 20 d. pateiktas Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIP-3615.

14. Lietuvos Respublikos Prezidentės 2011 m. rugsėjo 20 d. pateiktas Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsnio papildymo ir priedėlio IV skirsnio pakeitimo įstatymo projektų Nr. XIP-3615 ir Nr. XIP-3616.

Teisingumo Teismo (TT) ir Europos Komisijos (EK) praktika

15. TT 1987 m. lapkričio 17 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. 142 ir 156/84 *British-American Tobacco ir R. J. Reynolds Industries* prieš *Komisiją* (Rink., 1987, p. 4487).

16. TT 1979 m. vasario 13 d. sprendimas byloje Nr. 85/76 *Hoffmann-LaRoche* prieš *Komisiją* (Rink., 1979, p. 461).

17. TT 1978 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Nr. 271/76 *United Brands Company ir United Brands Continentaal* prieš *Komisiją* (Rink., 1978, p. 207).

18. TT 1973 m. vasario 21 d. sprendimas byloje Nr. 6/72 *Europemballage Corporation ir Continental Can Company* prieš *Komisiją* (Rink., 1973, p. 215).

19. EK 1993 m. liepos 1 d. sprendimas *Toyota MotorCorp. / Walter Frey Holding / Toyota Fance* (bylos Nr. M. 326).

20. EK 1993 m. balandžio 29 d. sprendimas *Harrisons & Crosfield / AKZO* (bylos Nr. M.310).

21. EK 1992 m. gruodžio 21 d. sprendimas *Sextant / BGT-VDO* (bylos Nr. M.290).

22. EK 1992 m. gruodžio 9 d. sprendimas *DelMonte / Royal Foods / Anglo American* (bylos Nr. M.277).

23. EK 1992 m. lapkričio 5 d. sprendimas *Fortis / La Caixa* (bylos Nr. M.254).

24. EK 1992 m. spalio 5 d. sprendimas *Air France / Sabena* (bylos Nr. M.157).

25. EK 1992 m. rugsėjo 28 d. sprendimas *Linde / Fiat* (bylos Nr. M.256).

26. EK 1992 m. rugsėjo 4 d. sprendimas *Avesta / British Steel / NCC / AGA / Axel Johnson* (bylos Nr. M.239).

27. EK 1992 m. rugpjūčio 10 d. sprendimas *Northern Telecom / Matra Telecommunication* (bylos Nr. M.249).

28. EK 1992 m. liepos 14 d. sprendimas *ThomasCook / LTV / West LB* (bylos Nr. M.229).

29. EK 1992 m. sausio 22 d. sprendimas *Ericsson / Kolbe* (bylos Nr. M.133).

30. EK 1992 m. sausio 19 d. sprendimas *Volvo / Atlas* (bylos Nr. M.152).

31. EK 1991 m. gruodžio 19 d. sprendimas *Courtaulds / SNIA* (bylos Nr. M.113).

32. EK 1991 m. gruodžio 2 d. sprendimas *TNT / Kanada Post, DBP POSTDIENST, La Poste, PTT Post & Sweden Post* (bylos Nr. M.102).

33. EK 1991 m. spalio 23 d. sprendimas *Thomson / Pilkington* (bylos Nr. M.86).

34. EK 1991 m. spalio 18 d. sprendimas *Eirpage* (bylos Nr. 32.737).

35. EK 1991 m. rugsėjo 10 d. sprendimas *ABC / Generaledes Eaux / Canal + / W.H. Smith TV* (bylos Nr. M.110).

36. EK 1991 m. birželio 28 d. sprendimas *Dräger / IBM / HMP* (bylos Nr. M.101).

37. EK 1991 m. gegužės 30 d. sprendimas *Conagra / Idea* (bylos Nr. M.10).

38. EK 1991 m. vasario 25 d. sprendimas *Aéropatiale / MBB* (bylos Nr. M.17).

39. EK 1991 m. sausio 4 d. sprendimas *Mitsubishi / UCAR* (bylos Nr. M.24).

40. EK 1990 m. spalio 15 d. sprendimas *Cekacan* (bylos Nr. 32.681).

41. EK 1988 m. liepos 20 d. sprendimas *Iveco / Ford* (bylos Nr. 31.902).

42. EK 1986 m. gruodžio 17 d. sprendimas *Mitchell Cotts / Sofiltra* (bylos Nr. 31.340).

43. EK 1986 m. liepos 14 d. sprendimas *Optical Fibres* (bylos Nr. 30.320).

44. EK 1983 m. liepos 13 d. sprendimas *Rockwell / Iveco* (bylos Nr. 30.437).

45. EK 1977 m. liepos 25 d. sprendimas *DeLaval / Stork* (bylos Nr. 27.93).

46. EK 1977 m. sausio 20 d. sprendimas *Vacuum Interrupters Ltd.* (bylos Nr. 27.442).

47. EK 1975 m. gruodžio 23 d. sprendimas *KEWA* (bylos Nr. 26.940/b).

48. EK 1974 m. lapkričio 20 d. sprendimas *SHV / Chevron* (bylos Nr. 26.872).

Specialioji literatūra

49. AKYÜREK-KIEVITS, H. Changes in EC Policy on Joint Ventures. In *Current and Future Perspectives on EC Competition Law*. Ed. L. Gormley. London: Kluwer Law International, 1997, p. 31–40.

50. ALEXIADIS, P. The EC Commission's New Substantive and Procedural Criteria for the

Evaluation of Co-operative Joint Ventures: Much Ado about Nothing, or a Change for the Better. *International Company and Commercial Law Review*, 1993, Vol. 4(7), p. 264–270.

51. BANKS, K. Mergers and Partial Mergers under EEC Law. *Fordham International Law Journal*, 1988, Vol. 11, p. 255–309.

52. BOS, P., et al. *Concentration Control in the European Economic Community*. London: Graham & Trotman Limited, 1992.

53. BROBERG, M. The EC Commission's Green Paper on the Review of the Merger Regulation. *European Competition Law Review*, 1996, Vol. 17(5), p. 289–294.

54. BROWN, A. Distinguishing between Concentrative and Cooperative Joint Ventures: Is it getting any Easier. *European Competition Law Review*, 1996, Vol. 17(4), p. 240–249.

55. BUDZINSKI, O.; CHRISTIANSEN, A. Competence Allocation in the EU Competition Policy System as an Interest-Driven Process. *Journal of Public Policy*, 2005, Vol. 25(3), p. 313–337.

56. CASPARI, M. Joint Ventures under EEC Law and Policy. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*, 1988, p. 353–371.

57. COMMITTEE ON COMPETITION LAW AND POLICY. *Competition Issues in Joint Ventures*. OECD Roundtable DAFPE/CLP (2000) 33, 9 February 2001.

58. EUROPEAN COMMISSION. *XXIVth Report on Competition Policy – 1994*. Brussels: Office for Official Publications of the European Communities, 1995.

59. EUROPEAN COMMISSION. *XIIIth Report on Competition Policy – 1983*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1984.

60. EUROPEAN COMMISSION. *Xth Report on Competition Policy – 1980*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1981.

61. EUROPEAN COMMISSION. *VIIth Report on Competition Policy – 1976*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1977.

62. EUROPEAN COMMISSION. *IVth Report on Competition Policy – 1974*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1975.

63. FINE, F.L. *Mergers and Joint Ventures in Europe: The Law and Policy of the EEC*. 2nd ed. London: Kluwer Law International, 1994.

64. GONZÁLEZ-DÍAZ, F. E. Joint Ventures under EC Competition Law: The New Boundaries. In *Mélanges en hommage à Michel Waelbroeck*. Vol. II. Bruxelles: Bruylant, 1999, p. 1019–1069.

65. GOYDER, D. G. *EC Competition Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 1998.

66. GÖTTING, H. P.; NIKOWITZ, W. EEC Merger Control: Distinguishing Concentrative Joint Ventures from Cooperative Joint Ventures. *Fordham International Law Journal*, 1989–1990, Vol. 13, p. 184–204.

67. HAWK, B. E.; HUSER, H. L. A Bright Line Shareholding Test to End the Nightmare under the EEC Merger Regulation. *Common Market Law Review*, 1993, Vol. 30, p. 1155–1183.

68. HAWK, B. E.; HUSER, H. L. *European Community Merger Control: A Practitioner's Guide*. The Hague: Kluwer Law International, 1996.

69. HAWK, B. E. *United States, Common Market and International Antitrust: A Comparative Guide*. 2nd ed. Vol. II. New York: Aspen Law & Business, 1992.

70. HILDEBRAND, D. *The Role of Economic Analysis in the EC Competition Rules*. 2nd ed. The Hague: Kluwer Law International, 2002.

71. JONES, C. The Scope of Application of the Merger Regulation. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*, 1990, p. 385–412.

72. KLEEMANN, D. First Year of Enforcement under the EEC Merger Regulation: A Commission View. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*, 1992, p. 623–647.

73. KORAH, V. Critical Comments on the Commission's Recent Decisions Exempting Joint Ventures to Exploit Research that Needs Further Development. *European Law Review*, 1987, Vol. 12(1), p. 18–39.

74. LIFLAND, W. T., et al. Joint Ventures and Mergers under EEC Law: Panel Discussion. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*, 1988, p. 453–467.

75. MACKENZIE STUART, J; BURNSIDE, A. Joint Venture Analysis: The Latest Chapter. *European Competition Law Journal*, 1995, Vol. 16(3), p. 138–146.

76. MCALLISTER, R. *Nuo Europos Bendrijos iki Europos Sąjungos: istorinė ir politinė apžvalga*. Vilnius: Eugrimas, 2000.

77. MESTMÄCKER, E. J. Merger Control in the Common Market: Between Competition Policy and Industrial Policy. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute*, 1989, p. 20–1–20–34.

78. NIEMEYER, H. J. European Merger Control: The Emerging Administrative Practice of the

EC Commission. *Fordham International Law Journal*, Vol. 15, 1991–1992, p. 398–435.

79. OVERBURY, H. C. Politics or Policy? The Demystification of EC Merger Control. *Annual Proceedings of the Fordham Corporate Law Institute: International Antitrust & Policy*, 1993, p. 557–589.

80. PATHAK, A. S. The EC Commission's Approach to Joint Ventures: A Policy of Contradictions. *European Competition Law Review*, 1991, Vol. 12(5), p. 171–183.

81. SIBREE, W. EEC Merger Control and Joint Ventures. *European Law Review*, 1992, Vol. 17(2), p. 91–104.

82. SCHWARTZ, E. Politics as Usual: The History of European Community Merger Control. *Yale Journal of International Law*, 1993, Vol. 18, p. 607–662.

83. SNELDERS, R. Developments in E. C. Merger Control in 1995. *European Law Review*, 1996, Vol. 21, Competition Law Supplement.

84. VAN EMPEL, M. Merger Control in the EEC. *World Competition*, 1990, Vol. 13(3), p. 5–22.

85. VENIT, J. S. Oedipus Rex: Recent Developments in the Structural Approach to Joint Ventures under EEC Competition Law. *World Competition*, 1991, Vol. 14(3), p. 5–32.

86. VENIT, J. S. The Joint Venture Conundrum: Is a Purely Structural Analysis Enough. *International Company and Commercial Law Review*, 1992, Vol. 3(11), p. 377–384.

87. VENIT, J. S. The “Merger” Control Regulation: Europe comes of Age ... or Caliban's Dinner. *Common Market Law Review*, 1990, Vol. 27, p. 7–50.

88. WAELBROECK, M.; FRIGNANI, A. *European Competition Law*. New York: Transnational Publishers, Inc., 1999.

89. XIONG, T.; KIRKBRIDE, J. The European Control of Joint Ventures: An Historic Opportunity or a Continuation of Existing Practice. *European Law Review*, 1998, Vol. 23(1), p. 37–49.

90. ZONNEKEYN, G. A. The Treatment of Joint Ventures under the Amended E. C. Merger Regulation. *European Competition Law Review*, 1998, Vol. 19(7), p. 414–421.

DEVELOPMENT OF APPROACH TOWARDS JOINT VENTURES IN COMPETITION LAW OF THE EUROPEAN UNION

Lauras Butkevičius

S u m m a r y

Taking into account the proposed amendments to the Law on Competition and intention to introduce full-function joint ventures to the Lithuanian competition law system, this article provides the analysis of historical aspects of legal regulation of joint ventures and reveals reasons for the formation of full-function joint venture concept in competition law of the Eu-

ropean Union. It is shown that notwithstanding the reform of the treatment of joint ventures under competition law of the European Union, the new Merger Regulation to a certain extent reflects characteristics of the distinction between concentrative and cooperative joint ventures.

Įteikta 2012 m. vasario 1 d.

Priimta publikuoti 2012 m. kovo 28 d.